

ΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΜΑΣ

(ΑΦΟΡΜΗ ΑΠΟ ΤΗ " ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ " ΤΟΥ ΙΔΑ)

Ώραϊο ώσάν τῇ βλάστησι, τὴν ἀνθισσιν καὶ τὴν καρποφόρησιν ἑνὸς πολύχμου δυνατοῦ δέντρον, — καὶ ἀκόμα πῶς ὥραϊο, γιὰ τὴ στενότερα μὲ τῇ ζωῇ μας πλέκεται, — εἶναι τὸ ψυχικὸ ξετύλιγμα ἑνὸς δυνατοῦ Νέου. Κι ὅσες φορὲς ἡ Μοῖρα μου καλόγνωμη βουλήθηκε νὰ ὑψώσει μπροστὰ στὰ μάτια μου ἓνα τόσο θαυμαστὸ θέαμα, εὐλόγησα καὶ μὲ τὰ δυὸ μου τὰ χέρια τὴ ζωή.

Εἶναι τόσο δύσκολο κυτάζοντας μέσα στὰ μάτια τοὺς σημερινούς μας νέους ν' ἀνακαλύψεις μιὰ σπῖθα ἀνώτερης ζωῆς, πού δὲν ξέρεις πὰ μὲ τί χερονομίαις ἐνθουσιασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης, νὰ προσχαιρετίσεις τὸν πρῶτο Νέο, τὸν ὅχι μόνον δυνατόν μὰ καὶ βαθιοστόχαστο πού σ' ἀξίωσεν ἡ Μοῖρα σου ν' ἀντικρύσεις καὶ νὰ χαρεῖς.

Χρειάζεται, ὅπως καταντήσαμε στὴν Ἑλλάδα, δλόκληρη πραγματεία γιὰ ν' ἀποδείξει κανεὶς ἓνα πρᾶμα τόσο φανερό — πὼς ἡ φωτεινὴ φιλοσοφικὴ μόρφωσις ἑνὸς νέου εἶναι ἡ σπουδαιότερη ἐγγύησις τῆς ἐπιτυχίας του στὴ ζωή. Χωρὶς τὴ μόρφωσις αὐτὴ παραδέρνει, ἀντιφάσκει, αὐτοαναιρεῖται, ἐπιηρεάζεται πότε ἀπὸ τὸν ἓνα, πότε ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ ἔτσι πεθαίνει χωρὶς νὰ βρεῖ καὶ νὰ ἐξωτερικέψῃ τὸν ἑαυτό του, τελειοποιώντας αὐτὸς τὸν τύπο πού τοῦ παραδῶσαν οἱ γονεῖοι του.

Πολὺ ὀλίγοι εἶναι οἱ νέοι, πού τὴν ψυχικὴν τοὺς μόρφωσιν τὴν ἐπιχειροῦν μὲ τὴν ἱερότατην φροντίδα, πού τῆς τεριάζει θεμενένοι ἀπὸ τὰ σκολεῖα μὲ ιδέαις ἀσυνάρτητες καὶ ὅχι μόνον ἀνώφελες μὰ καὶ ὀλέθριες στὴ ζωή, μπαίνουν στὴν ἀντρικὴν ἡλικίαν καὶ ζοῦνε καὶ γεροῦν, χωρὶς πρόγραμμα καὶ σκοπὸν, χωρὶς νὰ ξέρουν τι εἶναι καὶ τι θένει, χωρὶς νὰ ἐννοοῦν τὴν πραγματικὴν ἀνάγκην νὰ σφυρηλατήσουν ἀτομικότητα καὶ χαραχτήρα. Εἴτε ἐπιστήμονες εἶναι, εἴτε καλλιτέχνες, εἴτε πολιτικοί. Δὲν ἔχουν φωνὴν ἢ φιλοσοφικὴν ἢ μόρφωσιν. Δηλ. δὲν ἔχουν δώσει μιὰν ὀρισμένη ἀπάντησιν στὰ διάφορα ζωτικὸτάτα προβλήματα πού μᾶς περικυκλώνουν — ἀπάντησις σύμφωνη μὲ τὸν ψυχικὸν τοὺς ὀργανισμόν καὶ πού νὰ μπορεῖ νὰ ἐναρμονίσει καὶ ν' ἀνατείνει ὅλες τοὺς τίς ιδιότητες.

Κι ὅμως ἡ μελέτη τῶν προβλημάτων αὐτῶν εἶναι σπουδαιότατη, ὅχι τόσο ἀπὸ θεωρητικὴ ὅσο ἀπὸ πραγματικὴ ἀποψη. Γιὰ τὴν καὶ πῶς παραμικρὴ πρᾶξις μας ἐμπνέεται, θέμε δὲ θέμε, ἀπὸ τίς γενικὰς ιδέαις πού ἔχομε μέσα

μας. Οἱ πιὸ παχύδερμοι ἀνάμεσά μας δὲν ἐνδιαφέρονται ποτὲ γιὰ ἀνώτερη ἀντίληψη καὶ σκέψη καὶ χωρὶς ἀρχὲς κ' ἰδανικά ὁδηγοῦνται ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς φυτικῆς ζωῆς τους. Οἱ πιὸ ντελικάτοι, ἀπογοητεύονται, ναυτίαση νοιώθουνε στὰ ἀγγίγματα τῆς ἀγοραίας ζωῆς κι ἀποτραβηγμένοι σὲ ἄγονες θεωρίες, κλειοῦνται στὸν Πύργο τῆς ἀκαταδεχτοσύνης τους μακριὰ ἀπὸ τὸ πλῆθος.

Μᾶς χρειάζεται μιὰ φιλοσοφία πού ὅλη της τὴν ἀξία νὰ τὴν προσδέχεται ἀπὸ τὴν καθημερινὴ πρακτικὴ ἐξάσκηση, μιὰ φιλοσοφία πού νὰ σπρώχνει τοὺς νέους στὸν ἀγώνα, στὴ δράση, στὴν ἀγορά, περιλάμποντας ὅλα τὰ συνηθισμένα καὶ πρόστυχα θεωρούμενα γεγονότα τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς, μὲ τὴν αἴγλη τῆς φωτεινῆς ἀντίληψης.

Καὶ γι' αὐτὸ μ' εὐχαρίστησε κ' εὐγνωμοσύνη ἀδράχων τὴν εὐκαιρία πού μοῦ δίνει ὁ κ. Ἰδ. ας μὲ τὸ τελευταῖο του βιβλίον τὴ « Σ α μ ο θ ρ ᾶ κ η » νὰ μιλήσω, ὅσο μπορῶ πιὸ σύντομα, γιὰ τὰ δυὸ σπουδαιότατα ζητήματα πού ἐξετάζει στὸ βιβλίον του αὐτό:

α) Γιατί πρέπει ν' ἀγαπᾶ κανεὶς τὴν Πατρίδα του καὶ β) Πῶς πρέπει νὰ τὴν ἀγαπᾶ.

Καὶ εἶμαι εὐτυχὴς γιατί, καθὼς ἀπ' ὅλο τὸ ἔργο τοῦ κ. Ἰδα φαίνεται, ἡ μέθοδος πού μᾶς χρησίμεψε, γιὰ ν' ἀπαντήσουμε σὲ μερικὰ μέσα μας ψυχολογικὰ πολὺπλοκα ἐρωτήματα, εἶτανε καὶ τῶν δυὸ ἡ ἴδια. Καὶ θαρρῶ, χρέος ἔχει καθένας μας τὴ μέθοδο πού τὸν ἔκαμε ἥρεμο καὶ δυνατό νὰ τήνε λείε μεγαλόφωνα· γιατί ἔτσι μπορεῖ ν' ἀποκαλύψει σὲ πολλοὺς νέους γύρω του πὼς ἔχουνε κι αὐτοὶ ὅλα τὰ στοιχεῖα πού ἀπαιτοῦνται γιὰ νὰ γίνουν ἥρεμοι καὶ δυνατοί. Τοὺς λείπει μόνο ἡ τελικὴ συνένωση τῶν στοιχείων αὐτῶν σύμφωνα μὲ ὠρισμένη μέθοδο.

Καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ παντοῦ ἄλλου, ὕστερα ἀπὸ πολλὰς περιπλάνησες, ἡ σκέψη ξαναγυρίζει πάλι στὸ ἐνστικτο, τελειοποιώντας το ὅμως καὶ σπρώχνοντας κι αὐτὴ μαζί του τὸ συνολικὸ μας ἐγὼ πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνση. Κι οἱ περιπλάνησες αὐτὲς ἄγονες δὲ σταθίκανε: πιὸ σοφὴ καὶ πιὸ δυνατὴ κάμανε τὴ σκέψη μας. Γι' αὐτὸ γιὰ ν' ἀγαπήσεις τέλεια τὴν Πατρίδα σου, πρέπει νὰ περάσεις πρῶτα ἀπὸ τὸ στάδιο τῆς ἀφιλοπατρίας καὶ τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ. Πρέπει πρῶτα νὰ ρηχτεῖς στὶς ἀερῶδεις φιλοσοφίες καὶ στὶς συγκινητικὰς φιλάνθρωπες νεφελοκοκκυγίες, ν' ἀνοίξεις τὴν ψυχὴ σου σὲ ὅλες τὶς Πατρίδες καὶ σ' ὅλες τὶς φυλές. Τότε, καὶ μόνο τότε, θὰ νοιώσεις πὼς φαντάσματα εἶναι πού δὲν ἀγκαλιάζονται, θεωρίες πού καὶ τὸ μυαλὸ ἀν' ἀγγίξουν, ὅμως κἀτὶ βαθύτερο μέσα μας, τὸ ἀληθινὸ εἶναι μας, ἀνέγγιχτο τὸ ἀφήνουν κι ἀσυγκίνητο... Καὶ γυρίζεις πάλι πίσω στὴ μικρὴ ἱερότατη γωνιά ὅπου γεννήθηκες, νοιώθεις πὼς πιότερο κι ἀπὸ τὰ λουλούδια κι ἀπὸ τὰ δέντρα, ριζωμένος εἶσαι στὸ χῶμα τῆς Πατρίδας σου. Ὅλες τὶς ψυχὰς τῶν προγόνων σου τὶς νοιώθεις τότε ν' ἀναταράσσονται μέσα σου καὶ νὰ ζοῦνε τὴν παντοδύναμη ζωὴ τῶν ἐνστικτων καὶ τῶν ὁρμῶν. Ἐννοεῖς πὼς ὁ ἀέρας πού ἀναπνέει ἡ φυλὴ σου, τὰ βουνὰ τριγύρω, ἡ θάλασσα, οἱ πέτρες, τὰ χῶματα τῆς Πατρίδας, βαθύτερη ἔχουν σημασίαν ἀπ' ὅ,τι στὴν ἀρχὴ θαρροῦσες: ὅλα αὐτὰ ξυπνοῦνε μέσα μας τὶς δυνάμεις τοῦ ὀργανισμοῦ μας, πού κοιμισμένες παντοτεινὰ θὰ εἶσαν μακριὰ τους. Θησαυροὺς ἀπὸ ἐνέργειες

κι ὁρμές, ἀπὸ χερονομίες μεσοτέλειωτες, ἀπὸ ἔργα μελετημένα μ' ἀνεπιχείρητα, ἀπὸ σκίτσα καὶ σχέδια, μᾶς ἀφήκαν οἱ γονεοὶ μας. "Ὅτι δῆποτε κι ἂν κάμομε, ὅποια κατεύθυνση κι ἂν πάρομε, ψεύτικη θάναι κι ἀντιφυσικὴ ἂν δὲν εἶναι συνέχεια τῆς ἀρχινημένης μέσα μας ἐνέργειας. Προχωροῦμε στὰ τυφλά, κάνομε λίγα βήματα καὶ γυρίζομε πάλι καὶ παίρνομε ἄλλο δρόμο καὶ τὶς πιότερες φορὲς πεθαίνομε, πρὶν νὰ βρούμε τὸ δρόμο ποὺ ἂν ἀπαρχῆς παίρναμε, θὰ προχωροῦσαμε καὶ θὰ φτάναμε τὴν Κορυφὴ μας. Τὸ δρόμο ποὺ ἓνας μόνο εἶναι: — ἐκεῖνος ποὺ συνεχίζει τὸν ἀρχινημένο δρόμο τῶν πατέρων, ξετυλίζοντας τονε ὅσο ἡ δυνάμη μας μπορεῖ πὺ πέρα καὶ πὺ ἀψηλά. "Ἐτσι μῆτε ἀναρχικοὶ εἴμαστε ἐπιπόλαιοι κι ἀπροσάρμοστοι, μῆτε συντηρητικοὶ στενοκέφαλοι καὶ στάσιμοι: Τὸ βῆμα ποὺ ἀποστολὴ καὶ χρεὸς ἔχομε νὰ κάμομε μακρότερα ἀπὸ τὴν περασμένη γενεά, τὸ κάνομε χωρὶς καθόλου ν' ἀδικοξοδέψομε δυνάμη στὴ μάταιη ἀναζήτηση ἄλλων δρόμων. Γι' αὐτὸ ὅσο περισσότερο ριζώνεις στὸ χῶμα τῆς Πατρίδας σου, τόσο ἀσφαλῆστερα τελειοποιεῖσαι, ὑψώνεσαι καὶ καρποφορεῖς. Δὲν περιφρονεῖς τὶς ἄλλες Πατρίδες, μὰ δὲν μπορεῖς νὰ τὶς αἰστανθεῖς τόσο πλέρια καὶ δυναμογόνα μέσα σου. Γιατὶ κάθε ἀνὼ τ ε ρ ο ς νέ ο ς τίποτ' ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ τὸ συμπύκνωμα τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ὁρμῶν καὶ τῶν ὀνείρων τῆς ἰδικῆς τοῦ φυλῆς. Καὶ γι' αὐτὸ μόνο τὴν Πατρίδα του μπορεῖ νὰ νοιώσει βαθειά καὶ μόνο αὐτὴ μπορεῖ νὰ τοῦ χρησιμεύει ὄργανο στὴν τελειότατη ἐξωτερίκεψη τοῦ ἐγῶ του.

Μὲ τὴν τέτοιαν ἀντίληψη τοῦ πατριωτισμοῦ κατορθώνομε δυὸ σπουδαϊότατα ἀποτελέσματα:

α) τὴν ἁρμονίαν τοῦ ἐγωῦσμοῦ καὶ τοῦ ἀλτρουῖσμοῦ.

Στὴν ἐποχὴ μας, ἐποχὴ ἄγριου ἀτομισμοῦ, ἀπαραίτητο εἶναι γιὰ ν' ἀγαπήσουν φανατικά τὴν Πατρίδα οἱ νέοι, ν' ἀντιληφτοῦνε φωτεινὰ πὺς τὸ ἀτομικὸ ἐγῶ τότε μόνο μπορεῖ αὐτοκρατορικὰ νὰ ἱκανοποιηθεῖ ὅταν κλείσει μέσα του καὶ τὶς κάμει δικῆς του ὅλες τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὶς ὁρμές τοῦ Συνόλου. Δυνατὸς εἶναι ὅχι ἐκεῖνος ποὺ εἶναι μόνος, μὰ ἐκεῖνος ποὺ καταχτητικὰ ἐπιβάλλει ἢ ὑποβάλλει τὸ ἐγῶ του στὶς γύρω του ψυχές. Καὶ γιὰ νὰ τὸ κατορθώσει αὐτὸ, ἓνας μόνος τρόπος ὑπάρχει: Ν' ἀγαπήσει τοὺς γύρω του ἀνθρώπους καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ τοὺς ὑψώσει ἴσα μὲ τὴν κορυφὴ τοῦ εἶναι τοὺς. Νὰ δώσει μιὰ εὐγενικὴ κατεύθυνση στὰ συμμέροντα τοὺς καὶ νὰ φωτοστεφανώσει τὴν ταπεινὴν κι ἀχρωμάτιστη ζωὴ τοὺς μὲ τὴν αἴγλη μιᾶς ἰδέας. Νὰ τοὺς δεῖξει πὺς κι ὁ πὺ μικρὸς κι ὁ πὺ ταπεινός, μεγάλος γίνεται καὶ δοξασμένος ὅταν ἐργάτης εἶναι μιᾶς Ἰδέας. "Ἐτσι δίνεις μιὰ σημασίαν στὴν ὑποσυνείδητη τάση τῆς κοινωνίας ὅπου ζεῖς. Καθορίζεις, στερεοποιεῖς, διαμορφώνεις καὶ σταίνεις μπροστά τοὺς τὸ ἰδανικὸ, ποὺ ἀόριστα καὶ συγχυσμένα θαμπομαντεύανε οἱ ἄνθρωποι τριγύρω σου. Κι ἂν ἰδανικὸ δὲν ἔχουνε, τότε τοὺς δίνεις ἐσὺ τὸ ἰδανικὸ τὸ δικό σου καὶ παίρνεις πάλι ἀπὸ αὐτοὺς τὴ δυνάμη γιὰ νὰ τὸ πραγματοποιήσεις. Μιὰ ἀκατάπαντη δημιουργικὴ ἐπικοινωνία ὑπάρχει πάντα μεταξύ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ὑπερόχου ἀντιπροσώπου της — κι ὅλα μεταξύ τοὺς ἀναγκαστικὰ πολυσήμαντα καὶ λειτουργικὰ γίνονται. "Ἐνα συνηθισμένο γεγονὸς, μιὰ βουλευτικὴ π. χ. ἐκλογὴ, ποὺ πρᾶμα πρόστυχο εἶναι γιὰτὶ πρόστυχα τὸ ἀγγίζουν, γίνεται τότε διονυσιακὸ κ' ὑπέροχο εὐτὺς ὡς τὸ ἀγγίζουν τὰ δάχτυλά μου καὶ τὸ φωτίζει ἡ ἐσωτερικὴ μου ζωὴ: "Ἐνα μπαλ-

κόνι και κάτω σωρειάζονται τὰ κεφάλια και κυτάζουν. Και στὰ χέρια μου κρατῶ τοὺς μίτους πού ὀδηγοῦνε τὸ πλῆθος αὐτὸ και φωνάζω του προγράμματα ἐκλογικὰ ἀπόξω κι ἀπομέσα μου λέω: Νὰ τὸ αἰώνιο μαρὸ, μὲ τὰ χίλια κεφάλια, μὲ τ' ἀρίφνητα μπράτσα, δυνατό κ' ἡλίθιο, σκληρὸ και τρυφερότατο, κακοῦργο κ' ἡρωϊκὸ: Θέλει κάποιον νὰ πάει και δὲν μπορεῖ και δὲ βλέπει και τ' ὀδηγῶ ἐγώ. Γιατὶ ἐγώ εἶμαι ἡ πλέρια και νικηφόρα φυλετικὴ προσπάθεια, ὅπου γιὰ πρώτη φορὰ ἡ φυλὴ μου ἔλαβε μέσα μου συνείδηση τῆς ἑαυτῆς της. Ἡ ὑπαρξὴ μου δικαιολογεῖ και ἐξαφανίζει τὴν ὑπαρξὴ τους.

Αὐτοί, δυνάμεις φυσικῆς, ἐπιθυμίες γιγάντιες και τυφλές, χάος ἄμορφο και παντοδύναμο. Κ' ἐγώ ὁ Νοῦς πού ἔρχομαι, ἀπὸ τὰ τρίσβαθὰ του ἔρχομαι, και τὸ διακοσμῶ.

Ἔτσι ὅσο πιὸ μεγάλος ὁ ἐγωισμὸς εἶναι, τόσο και πιὸ ἀλτρουϊστικὰ ἐξωτερικεύεται, γιατὶ τόσο και πιὸ δικὰ του κάνει τὰ ἰδανικὰ και τὰ ὄνειρα, τοὺς ἀγῶνες και τὰ συμφέροντα τοῦ Συνόλου,

β) ἀποτέλεσμα τῆς τέτοιας ἀντίληψης τοῦ πατριωτισμοῦ, ἔχομε τὴν ἀρμονία τοῦ πατριωτισμοῦ και τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ.

Γιὰ νὰ φανεῖ τὸ ἄτομο χρήσιμο στὴν ἀνθρωπότητα, πρέπει ὅσο τὸ δυνατόν τελειότερα κ' εὐγενικότερα νὰ ἐξωτερικευτεῖ. Και γιὰ νὰ ἐξωτερικευτεῖ εὐγενικὰ και τέλεια ἓνας μόνος τρόπος ὑπάρχει: νὰ κλείσει μέσα στὴν ψυχὴ του τὴν Πατρίδα ὅλη και νὰ προσπαθῇ νὰ διατυπώσῃ μὲ λόγια και μὲ ἔργα τὴ σκέψη και τὴν ἀποστολή, πού ἡ Πατρίδα του ἦρθε στὸν κόσμον νὰ ἐπιτελέσῃ.

Ἄν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δημιουργήσανε ἔργα ἀνθρώπινα, δηλ. αἰώνια και παγκόσμια, τὸ κατόρθωσαν, γιατὶ ἀποκηρύξανε μακριὰ τους καθετὶ μὴ Ἑλληνικὸ, ὀνοματίζοντάς το « βάρβαρο » και ἀνόθευτη ἔτσι ἀφήκανε τὴν ἀντίληψη τῆς φυλῆς τους και μπορέσανε χωρὶς δυσαρμονίες ξενοφερμένων ἰδανικῶν, νὰ ἐμβαθύνουν στὴ δικιά τους τὴ φύση και νὰ διατυπώσουν σὲ λόγια και σὲ ἔργα τὰ ψυχοθέμελα τοῦ ἀνθρώπου, πού φυσικὰ παγκόσμια κ' αἰώνια εἶναι.

Κι ὅσο πιὸ φανατικὰ ἐξωτερικεύεται ὁ πατριωτισμὸς, τόσο και πιὸ πολὺ και πιὸ γρήγορα ἐξυπηρετεῖ τὴν ἀνθρωπότητα. Γιατὶ κι ἂν καταστρέφῃ τὸ γειτονικὸ του ἔθνος, μήπως δὲν εἶναι ἡ καταστροφὴ αὐτὴ ὅταν ἀπὸ ψηλὰ τὴν κυτᾶξεις, μὰ εὐεργεσία στὴν ἀνθρωπότητα; Ὅσοι γέροι και κουρασμένοι, ὅσοι ἐχτελέσανε πιά τὸν προορισμὸ τους και δώκανε στὴ σκέψη και στὴ δράσῃ ὅ,τι μπορούσανε νὰ δώσουν, καλὸ εἶναι νὰ ἐξαφανίζονται. Ἀφήνουν ἔτσι τὴ θέση τους σὲ ἄλλα ἔθνη, νέα και ζωντανά, πού ἀκόμα δὲν καταβάλλανε τὴ συντρομὴ τους στὴν Πρόοδο, πού κι αὐτοὶ θὰ ἐξαφανιστοῦν εὐτὺς ὡς ἐχτελέσουν τὸν προορισμὸ τους. Τότε θὰ κουραστοῦν, θὰ κηρύξουν κοσμοπολιτικὲς ιδέες, θὰ θεωρήσουν τὸν πατριωτισμὸ ὡς λείψανο βάρβαρης ἐποχῆς και θὰ πεθάνουν. Ἔτσι πάντα γίνεται: ὁ κοσμοπολιτισμὸς κι ὁ πατριωτισμὸς ἀποτελέσματα εἶναι κι ὄχι αἰτίες τοῦ μαρasmus ἢ τῆς ζωτικότητος ἑνὸς ἔθνους. Ὅταν τὸ ἔθνος εἶναι ζωντανό, γεμάτο μέλλον και ὁρμὴ, ἀναγκαστικὸ θέλει νὰ ξαπλώσῃ, νὰ καταχτήσῃ, νὰ καταστρέφῃ ὅσο μπορεῖ τὰ γύρω του ἔθνη και μὲ τὸ θάνατό τους νὰ μεγαλώσῃ τὴ ζωὴ του. Εὐτὺς ὡς ἀρχίσουν νὰ ἐπικρατοῦν κοσμοπολιτικὲς ιδέες, φιλάνθρωπιες, ἀντικαθητικές,

χριστιανισμοί, τούτο ἀλάθευτο σύμπτωμα κουρασμοῦ καὶ θανάτου. Κ' ἔρχεται τότε ὁ πρῶτος γειτονικός λαός, ὅπου ὁ πατριωτισμός ἀκόμα δὲν περιφρονήθηκε, καὶ τὸ καταχτᾷ.

Γι' αὐτὸ ἓνας φιλόσοφος παρατηρητὴς, πού ἀναγκάζει τὰ φαινόμενα νὰ τοῦ ἀποκαλύψουν ὅλη τους τὴ σημασία, μὲ ἀγωνία παρακολουθεῖ τὸ ψυχολογικὸ ξετύλιγμα τῶν σημεινῶν μας νέων. "Ἄν τοὺς κυριαρχοῦνε κοσμοπολιτικὲς φιλάνθρωπες θεωρίες, τοῦτο σημαίνει πὼς ἡ φυλὴ μας εἶναι κουρασμένη καὶ γρήγορα θάρθει ἀποπάνω μας δυνατὸς φιλόπατρης λαὸς πού θὰ μᾶς ἐξαφανίσει ὡς ἔθνος. Γιατί κι ἂν παραδεχτοῦμε πὼς ὅλη ἡ σκλαβονυχία κ' ἡ στενομυαλοσύνη τῶν νέων μας πηγάζει ἀπὸ τὸ ὀλέθριο κι ἀποχτηνωτικὸ ἐκπαιδευτικὸ μας σύστημα καὶ τοῦτο, τὸ ν' ἀνεχόμαστε ἀκόμα ἓνα τέτοιο σύστημα, τί ἄλλο ἀποδείχνει ἢ τὸν κουρασμὸ τῆς φυλῆς μας ;

Μὰ ἴσως εἶναι ἀκόμα καιρὸς σωτηρίας — κάπου-κάπου μερικοὶ Νέοι ἀνυψῶνται καὶ μᾶς παρηγοροῦνε. "Ἄν κατορθώσουν νὰ ἐπιδράσουν τοὺς γύρω τους νέους καὶ γεννήσουν μέσα τους τοὺς μεγάλους φανατισμούς, τίς ἀμείλιχτες φιλοδοξίες καὶ τὰ ἔνστιχτα τ' ἀρπαχτικά, τοῦτο σημαίνει πὼς ἡ ζωὴ μέσα μας τῆς φυλῆς κοιμότανε μόνο καὶ τώρα ξυπνᾷ ἔτοιμη γιὰ τὰ μεγάλα τὰ ὄργια.

Ἀφοῦ γιὰ τόσους ἀλτρουϊστικούς κ' ἐγωῖστικούς λόγους νοιώσαμε τὴν ἀνάγκη ν' ἀγαπήσουμε φανατικὰ τὴν Πατρίδα μας, δευτέρω ἀμέσως συναντοῦμεν ἐρώτημα : Πὼς νὰ τὴν ἀγαπήσουμε;

Τοῦτο ἐντελῶς ζήτημα ὀργανισμοῦ. Νασιοναλιστὴς ἢ σοσιαλιστὴς—δὲν εἶναι σπουδαῖο. Τὸ σπουδαῖο εἶναι νὰ ξέρεις πὼς κ' οἱ δυὸ αὐτὲς μορφὲς ἐξίσου δικαιολογοῦνται καὶ συμπληρῶνονται, κι ἂν κανεὶς προτιμᾷ τὴ μιά, τοῦτο ὄχι γιὰτὶ εἶναι ἀληθινότερη, κ' ἐπομένως κι ὁ ἄλλος πρέπει ν' ἀναγκαστεῖ νὰ τὴν ἀναγνωρίσει, μὰ γιὰτὶ ὁ ὀργανισμὸς του ἔτσι τὸ ἀπαιτεῖ. Ἀνότερος εἶναι ἐκεῖνος πού ἐπισκοπώντας καὶ τίς δυὸ ἀντίληψεις βλέπει τὴ σχετικότητα καὶ τὴν ὑποκειμενικότητά τους, διακρίνει τὰ χιλιόμορφα καὶ θαμπὰ μέσα του αἷτια πού τότε σπῶχνουνε στὶς μιά ἀπὸ τίς δυὸ ἐξίσου σχετικὲς ἀντίληψεις καὶ ρήχνονται σ' αὐτὴ μὲ μιὰν ὀρμὴ ὄχι τυφλὴ καὶ στενὴ, μὰ πλατεῖα κι ἀνοιχτομάτα.

"Ὅλα, ὅταν τὰ κυτᾷ κανεὶς ἀπὸ τὸ θεῖκό ὕψος πού κάποτε κι ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ ν' ἀνεβεῖ, τοῦ φαίνονται μάταια, ἄσκοπα, ἀνδρειακικά. Γιὰ νᾶμαστε νασιοναλιστὲς ἢ σοσιαλιστὲς καὶ νᾶχομε δικαίωμα νὰ ἐπιβάλουμε τὴ γνώμη μας στοὺς ἄλλους, κηρύχνοντάς τηνε Ἀλ ή θ ε ι α, πρέπει ὁ κόσμος νᾶχει ἓνα σκοπὸ καὶ τὸ σκοπὸ αὐτὸ νὰ τόνε ξέρομε. Καὶ θάχαμε τότε δίκιο ἂν σύμφωνη μ' αὐτὸν ἡ γνώμη μας, ἄδικο ἂν ἀντίθετη ἢ διαφορετικὴ. Μὰ ὁ κόσμος ἢ δὲν ἔχει κανένα σκοπὸ—δυνάμεις τυφλὲς πού συγκροοῦνται ἢ συνεργάζονται ἄσκοπα, γεννοῦνται γιὰ νὰ πεθάνουν, καὶ ξαναγεννοῦνται πάλι γιὰ νὰ ξαναπεθάνουν, χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος. "Ἡ κι ἂν ἔχει ὁ κόσμος ἓνα σκοπὸ, εἶναι ἀδύνατον στὸ ἀνθρώπινο μυαλό μας νὰ τὸν ἀντιληφτεῖ κ' ἐπομένως σύμφωνα μ' αὐτὸν νὰ κανονίσει τὸ δίκιο ἢ τὸ ἄδικο τῆς γνώμης του.

Γύρω μας λοιπὸν καὶ παντοῦ, τέλεια ἄρνηση καὶ σκοτάδι. Μὰ πρέπει γιὰ νὰ ζήσουμε, γιὰ νὰ μὴν πνιγοῦμε ἀπὸ τὴν ἀγανάχτηση ἢ ἀπὸ τὴν ἀηδεία, νὰ δώσουμεν ἐμ ε ῖς ἓνα σκοπὸ στὴ ζωὴ. Καὶ δίνομε. Ποιόν ; Τοῦτο ἐξαρτᾶται τέλεια ἀπὸ τὸν ὀργανισμό μας. Αντικειμενικοποιῶμε τίς ὑποκειμενικὲς ὁρμὲς καὶ βούλησες κ' ἰδιότητές μας. Καὶ γι' αὐτὸ βλέπομε τόσα ἀντίθετα ἰδανικά καὶ τόσες ἀπόχρωσες στὶς θεωρίες. Κ' εἶναι καιρὸς πιά νὰ μὴ γινόμαστε θύμα-

τα πῆς Ἰδέας μας. Νὰ ξέρομε πὼς ἡ Ἰδέα δὲν εἶναι κάτι τι ἔχτὸς ἡμῶν, μὰ ἡ πῶ ἔντονη ἀπλῶς εἶναι κ' ἡ πῶ ὁλοκληρωτικὴ ἔκφραση τοῦ ἑαυτοῦ μας. Γι' αὐτὸ καὶ νασιοναλιστὲς ἂν ὁ ὀργανισμὸς μας μᾶς σπρώχνει νὰ εἴμαστε, πρέπει μέσα μας νὰ ὑπάρχει ἡ θεϊκὴ ἐπισκοπὴ πού νὰ μὴ μᾶς ἐπιτρέπει ποτὲ νὰ ξεπερτομε στὴ φανατικὴ ἀποκλειστικότητα τῶν ὅσων ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος της μόνο — γιὰτὶ χαμηλὰ στέκονται — κυτᾶζουν τὴ Ζωή.

Ἡ φιλοσοφία ἡ δική μας τίποτα ἄλλο δὲ θὰ εἶναι παρὰ μιὰ φωτεινὴ δεσμίδα πού πέφτει ἀπάνω στὶς πράξεις μας καὶ τὶς περιλάμπει. Κι ὄχι μόνο τὶς περιλάμπει, μὰ καὶ δίνει μάτια στὶς πράξεις μας κ' ἐπιστρέφοντας πάλι στὸν ἑαυτὸ μας τὸ φῶς αὐτό, δυναμώνει μας τὴν ψυχὴ, ἀπ' ὅπου ξαναρχίζεται πῶ ἔντονα καὶ πῶ δυναμογόνα στὶς μελλούμενες πράξεις.

Κάτω ἀπὸ τὸ φῶς αὐτὸ οἱ ἔχτροί μας παίρνουν ἀλλοιώτικη λάμψη καὶ πῶ χρήσιμοι γίνονται μας ἀπὸ τοὺς φίλους. Γιατὶ ξέρομε πὼς μόνο στὸν ἀγῶνα καὶ στὴ σύγκρουση ἀκονίζονται, ἐντείνονται καὶ πειθαρχοῦνται οἱ θεωρίες. Ἀναγκάζομαστε μπροστὰ στοὺς ἔχτροὺς μας νὰ ἐπιβλέπομε τοὺς ἑαυτοὺς μας, ν' ἀνατείνομε ὅσο μπορούμε τὴ δύναμη καὶ τὴ σκέψη μας καὶ ν' ἀπαγορεύομαι στὴν ψυχὴ μας στοχασμοὺς καὶ πράξεις πού τὴν ἐκθέτουν καὶ τὴν ταπεινώνουν, ἢ τὴν ἀποκοιμίζουν καὶ τὴ γλυκοπλανοῦνε. Πρέπει κανεὶς νὰ μὴν ἐννόησε ἀκόμα τὴ σχετικὴ ὅλων τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ιδεῶν καὶ τὴν ἐπιταχτικὴ ἀνάγκη συνάμα τοῦ ἀγῶνα, γιὰ νὰ ξεπέφτει σὲ εἰρωνεῖες καὶ σὲ βρισιὲς ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων.

Μιὰ παγκόσμια Ἀρνηση πού νὰ καταλήγει σὲ μιὰ θεληματικὰ γενικεμένη Κατάφραση, αὐτὸ εἶναι τὸ ἰδανικὸ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ μερικοὶ ἴσα μὲ σήμερα κι ἂν τὸ εἶδανε, ὅπως ὁ Νίτσε, ὅμως δὲν μπορέσανε ἓνα βῆμα νὰ κάμουν, χωρὶς εὐτὺς νὰ τὸ ξεχάσουν καὶ νὰ τὸ παραβοῦν. Ἡ θεωρία προσιτὴ, ἡ ἐφαρμογὴ δυσκολότατη. Ὁ Νίτσε πού ὅλες τὶς « ἀξίες » θέλησε νὰ τὶς ρήξει, πού κατάντησε ; Νὰ ὑψώσει σὲ δεκάλογο νέο τὶς ιδιότητες τοῦ δικοῦ του ὀργανισμοῦ. Κ' ἔτσι νὰ φανεῖ ἐπιπλοαία ἄδικος σὲ ἔκφανσες ζωῆς ἡρωϊκὲς κ' ὑπέροχες, διαφορετικὲς ὅμως ἀπὸ τὸ ἰδανικόν του. Κι ἂν μένει τίποτα ἀπὸ τὸ Νίτσε εἶναι μόνο ὁ ρυθμὸς, πού μπορεῖ ὅμως λογικότητα νὰ μᾶς ὁδηγήσει σὲ κορυφὲς ὀλικὰ ἀντίθετες τοῦ νιτσεϊκοῦ Ὑπερανθρώπου.

Δυὸ μοῦ φαίνονται πρέπει νὰ εἶναι οἱ περίοδοι τοῦ ξετυλιγμοῦ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου — πού τέλειο, μὰ δυσκολότατο θᾶτανε νὰ τὶς νοιώθει πάντα μέσα του νὰ συνυπάρχουν καὶ νὰ συζοῦν :

α) Ὑπάρχουν τόσοι κόσμοι, ὅσοι καὶ ἄνθρωποι. Ὑπάρχουν τόσες μορφὲς ὅσα καὶ μάτια, τόσα ἰδανικά ὅσες καὶ ψυχὲς. Ἀπόλυτη ἀξία κανένα πρᾶμα δὲν ἔχει. Μία λύπη ἀπαρηγόρητη, μιὰ ἄρνηση γενικὴ ὅλων τῶν ἀξιών, μιὰ ἰσοπέδωση ἀστερισμοῦ καὶ κάμπιας.

β) Ναι, μ' ἀφοῦ μῆκα στὴ ζωὴ πρέπει νὰ ζήσω — ἱεραρχικά δηλ. νὰ καθορίσω τὴν ἀξία τῶν ιδεῶν, τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων. Ποιὸς θὰ μοῦ ὑπαγορέψει αὐτὸν τὸν « Πίνακα τῶν ἀξιών ; » Εἶμαι εὐτυχὴς πού καμὴ κατάφραση δὲν ὑπάρχει ἔχτὸς μου. Ἄν ὑπῆρχε, ἴσως νὰ γινότατε ἐμπόδιο. Τώρα εἶμαι ἐλεύτερος σύμφωνα μὲ τὸ ἐγὼ μου, (πού ὅσο μπορῶ θὰ ἐναρμονίσω μὲ τὸ ἐγὼ τοῦ Συνόλου — καὶ τοῦτο ὡς εἶδαμε γιὰ ἀνώτερους ἐγωιστικοὺς λόγους) εἶμαι ἐλεύτερος ἐγὼ νὰ βαθμολογήσω τὸν ἑξωτερικὸν κόσμον, πού χωρὶς αὐτοδιάκριση κι αὐτοαξία κοίτεται μπροστὰ μου ὅλη ἁμορφῇ. Ἄν εἶμαι ἐμπορος δίνω ἀξία 10 σὲ μιὰν ἐμπορικὴν ἐπιχείρηση κι

ἀξία 0 σὲ μιὰν ὥραία δύση. "Αν εἶμαι ποιητής, δίνω ἀξία 10 σὲ μιὰ ὥραία δύση, κι ἀξία 0 στὸ ἐμπόριο. Ποιὸς ἔχει δίκιο ; Κ' οἱ δυό. Καθένας ψυχόρμητα ἔδωκε τὴ μεγαλύτερη ἀξία στὸ πρᾶμα, πού περισσότερο ἢ ὀργανικὴ του κατασκευὴ εἶχε ἀνάγκη.

"Ετσι ὅλα τοποθετοῦνται.

"Αν εἶμαι γερός ὀργανισμός, νέος, ζωντανός, ἀξόδευτος τότε ἀγαπῶ τὴ ζωή, τὸν ἀγώνα, τὴν ἀγορά.

"Αν μαραζάρης εἶμαι, τότε ἀποσέρομαι καὶ κλαίω, ἀκατάδεχτος καὶ μυγιάγγιχτος γίνομαι — σπῶ.

"Ετσι, ἐνῶ βλέπω τὴ ματαιότητα ὄλων, βλέπω συνάμα καὶ τὴν ἀνάγκη ν' ἀρπάσω μερικὲς ἀβάφτιστες ἰδέες (ὅχι ὅποιες κι ἂν εἶναι, ἐκεῖνες μόνο πού ταιριάζουνε στὸν ὀργανισμό μου) καὶ τίς ὀνοματίζω ἀ λ ή θ ε ι ε ς. Κ' εἶναι πράγματι ἀλήθειες, ὑποκειμενικὲς.

"Αναγνωρίζω ὅμως ἀκόμα πῶς πρέπει κι ἀναπόφευγο εἶναι νὰ ὑπάρχουν δίπλα μου καὶ διαφορετικὲς ἰδέες, πού κι αὐτὲς φυσικά οἱ κάτοχοί τους τίς βαφτίσανε, πολὺ σωστά, ἀ λ ή θ ε ι ε ς. Ἡ ἀνοχή μου στοὺς ἀντίπαλους δὲν εἶναι πιά ἀδιαφορία ἢ περιφρόνηση· εἶναι ἡ βαθειὰ ἐπίγνωση τοῦ ὅτι ἔχουνε κι αὐτοὶ δίκιο. Μὰ διακηρύχγω δυνατὰ τὴν ἰδέα μου γιὰ δυὸ λόγους :

Γιὰ νὰ δημιουργήσω τὸν ἀγώνα, τὴν κίνηση, τὴ ζωή, κ' ἔτσι ἡ ἰδέα μου νὰ πειθαρχηθεῖ, ν' ἀγωνιστεῖ, νὰ καθαριστεῖ ἀπὸ ἀντιφατικὲς ἰδέες κι ἀρμονικά τότε κ' ἐνιαῖα κυριαρχώντας ὅλη μου τὴν ὑπαρξή, ἐντονότερα νὰ μοῦ μεταβιβάζει τὴ Χαρά καὶ τὴ Θλίψη, τὴ дуαδικὴ συναίσθηση τῆς αἰώνιας ζωῆς, πού ἐφήμερα δόθηκε μου νὰ χαρῶ.

Γιὰ νὰ δεῖξω σὲ ὅσους ὁμοίους μου ὀργανισμοὺς δὲν μπόρεσαν γιὰ χίλιους λόγους νὰ συστηματοποιηθοῦνε, τὴ μέθοδο πού ἐγὼ μεταχειρίστηκα γιὰ νὰ βρῶ καὶ νὰ τοποθετήσω τὸν ἑαυτό μου καὶ νὰ τοὺς εὐκολύνω ἔτσι συντομεύοντάς τους ἢ καθαρίζοντας τὸ δρόμο. Τὴν ἰδέα βέβαια καθένας θὰ τὴν προσδεχτεῖ ὑποκειμενικά — μικραίνοντας ἢ μεγαλώνοντάς την σύμφωνα μὲ τὴν ἔχταση τῆς ἀποδέχτρας ψυχῆς. Μὰ πάντα τὸ ρυθμό, τὴ μπαγκέτα τοῦ μαέστρου, τὴν κρατεῖ ἐκεῖνος πού ἀνάμεσα σὲ ὁμοίους ὀργανισμοὺς κατόρθωσε καὶ τελειότερα διατύπωσε τίς ὁρμὲς καὶ στρατηγικότερα συγκέντρωσε καὶ κατεύθυνε τίς δυνάμεις τῶν γύρω του συνιδεατῶν.

Κι ὁ δεῦτερος αὐτὸς λόγος — γιὰ νὰ ρθωμε στὸν κ. Ἰδα — δικαιολογεῖ τοὺς ὅσους Νέους μας ἀνάμεσα στὴ νέκρα τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς νεότητας, νοιώθουν βαθιὰ μέσα τους μιὰν ἰδέα, μιὰν πίστη ἢ μιὰν ἀντίληψη ζωῆς καὶ τὴ διακηρύχουν. Ποιὸς ξέρει. Ἡ νέκρα αὐτὴ ἢ τόσο γεροντικὴ τῶν νέων μας ἴσως νὰ μὴν ἔχει προφτάσει ἀκόμα νὰ γίνεῖ ὀργανικὴ, κ' ἐπίχτητη μόνο νὰ εἶναι, γέννημα τῆς σχολικῆς μας ἐθνοχτόνας μόρφωσης. Καὶ τότε ὁ κ. Ἰδας, ὁ τόσο ἐκλεχτὸς ἀνάμεσα στοὺς ἐκλεχτοὺς μας Νέους, ἴσως βρεῖ ἀντίλαλο στὶς γύρω μας ψυχές. Ἰσως διαβάσουν οἱ νέοι μας τὸ βιβλίον του καὶ βροῦνε μέσα του τὰ προβλήματα πού χροῖνια τοὺς συνταράζουν. Ἰσως νὰ μάθουν πῶς ἢ ἀγάπη τῆς Πατρίδας εἶναι ἡ πιὸ φωτεινὴ ἐπιβολὴ τῆς βαθειᾶς σκέψης κι ὁ μόνος τρόπος τῆς πλέριος κ' εὐγενικῆς ἱκανοποίησης τοῦ ἐγωισμοῦ μας. Καὶ θὰ δώσουν τότε ἴσως κι αὐτοὶ ἓνα σκοπὸ στὴ ζωὴ τους.

Καὶ θὰ γνωρίσουν νὰ ἐμβαθύνουν καὶ νὰ λύσουν μερικὰ ζητήματα τῆς

νεοελληνικῆς ζωῆς, πού ἂν δὲ λυθοῦνε γρήγορα θὰ πνίξουν σ' ἓνα προγονολατρικὸ μαρasmus τῇ φυλῇ μας.

Καὶ θὰ γνωρίσουν ἀκόμα τίς μεγάλες φιλοδοξίες, πού δὲ θὰ τοὺς ἀφήνουν πιά νὰ παραδέχωνται ἐδῶ κ' ἐκεῖ, σὲ ρομαντικοὺς γλυκαναλατισμούς, ἢ σὲ ἀγωνίες θεσιθηρῶν, ἢ σὲ ἀριστοκρατικὰ μαϊμουδίσματα.

Μὰ ἐγὼ πού πολὺ ἔσκυψα στὴν ψυχὴ τῶν νέων μας κ' ἐφριξα, φοβοῦμαι τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲ θὰ γίνῃ. Πολὺ ὀλίγοι θὰ διαβάσουν τὴ « Σαμ ο-θράκη » τοῦ κ. Ἰδα. Πολὺ ὀλιγότεροι θὰ νοιώσουνε τί ἔντονο μάθημα ἐνεργητικότητος ὑποβάλλει καὶ τὶ ζωὴ βαθειά, πλατεῖα καὶ πλούσια.

Μὰ τί σημαίνει ;

Ἔτσι ὁ ἀγώνας τῶν ὀλίγων ἐκλεχτῶν Νέων γίνεται πιὸ ἥρωικὸς κ' ἡδονικώτατος.

Οἱ πρῶτες αὐγινὲς ἀναλαμπές εἶναι οἱ Νέοι αὐτοί, ἢ μήπως εἶναι οἱ στεργνὲς τοῦ δειλινοῦ ;

Δὲν ξέρουν μήτε οἱ ἴδιοι. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἀγώνας τους, ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴν κάθε ὕλικοθητικὴ ἀνταμοιβὴ τῆς βεβαιότητος, φωτίζεται ἀπὸ μιὰν αἴγλη τόσο εὐγενικιά.

Τόσο εὐγενικιά, πού μήτε νὰ συγκριθεῖ καταδέχεται μὲ τὴ θυσία τοῦ ρωμαίου ἐκείνου ἔφηβου πού πάνοπλος στολίστηκε καὶ καβάλα ἀπάνω στὸ ἄλογο του ἔπεσε νὰ φράξῃ τὸν γκρεμὸ πού ἀνοίχτηκε στὴν Πατρίδα του. Ὁ ρωμαῖος ἔφηβος χανότανε μὲ τὴ βεβαιότητα τῆς μελλούμενης δόξας, — ἤξερε ἀπὸ τὸ χρῆσμά πὼς ὁ θάνατός του θ' ἄσωζε τὴν Πατρίδα.

Μὰ οἱ ὀλίγοι Νέοι μας, πού ἀπὸ χιλιάδες μέρη ξεκινήσανε νὰ πέσουν στὸν γκρεμὸ πού ἀνοίχτηκε καὶ ράϊσε τὴν Πατρίδα μας, — δὲν ξέρουν ἂν τὰ κορμιά τους ὅσο δυνατὰ κ' εὐγενικὰ κι ἂν εἶναι θὰ μπορέσουν ποτέ τους νὰ γεμίσουνε τὸ ράϊσμα τῆς φυλῆς μας.

Γιὰ τίποτα δὲν εἶναι βέβαιοι. Μήτε γιὰ τὴ δόξα μήτε γιὰ τὴ σωτηρία. Γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς μόνο εἶναι βέβαιοι. Κι αὐτὸ τοὺς φτάνει.

ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ